

QUAESTIO VI.

DE BONITATE, INFINITATE ET UNITATE DEI.

THESIS XVII.

Deus est Summum Bonum, nempe est ipsa Bonitas subsistens.

PROBATUR.

50. *a)* Bonum dicitur ens quatenus perfectum. Sed Deus est ipsa perfectio subsistens, quum sit actus purissimus. Ergo Deus est ipsa Bonitas subsistens. *b)* Summum Bonum est id quod est in seipso et a seipso perfectissimum; quodque est causa perfectionis omnibus extra se. Atqui huiusmodi est prima causa non causata, nempe Deus. Ergo Deus est Summum Bonum. *Minor probata est in Quaest. II. (1).*

THESIS XVIII.

Nullum ens praeter Deum est bonum per essentiam, sive 1° agatur de bonitate simpliciter dicta, sive 2° agatur de bonitate secundum quid, quae obtinetur per esse substantiale (2).

PROBATUR.

51. *Quoad 1um.* *a)* Bonum simpliciter dictum importat ens ultimo perfectum. Sed nullum ens creatum est ultimo perfectum per suum esse substantiale, sed requiruntur plures perfectiones accidentales superadditae: Divina autem Essentia est ipsa perfectio infinita subsistens, quum sit ipsum esse subsistens. Ergo nullum ens praeter Deum est simpliciter bonum per essentiam suam.

b) Bonum simpliciter dictum per suam essentiam est tantum illud ens, cuius essentia non ordinatur ad aliud, tamquam ad finem, et ad quod tamquam ad finem omnia ordinantur. Sed sola Divina Essentia non ordinatur ad aliud tamquam ad finem, quum sit plenitudo essendi subsistens: caetera autem entia omnia ordinantur ad eam, tamquam ad finem, quum sit suprema et independens causa omnis perfectionis participatae, in seipsa et per se ipsam infinite perfecta. Ergo nullum ens praeter Deum est bonum simpliciter per essentiam suam.

Quoad 2um. Illud est per essentiam bonum bonitate prima seu sub-

(1) Cfr. 1. p. q. 6. aa. 1. 2. 3. et C. G. lib. 1. cc. 37. 38. 39.

(2) Recolatur Ontol. q. 7. de Bono.

stantiali, quod est per essentiam suam simpliciter seu primo ens, nam bonum et ens convertuntur. Sed solus Deus est simpliciter seu primo ens per essentiam suam, quia esse est eius essentia. Caetera autem entia sunt secundum ipsam eorum essentiam entia per participationem, quia eorum essentiae se habent ad esse ut potentia ad actum. Ergo nullum ens praeter Deum est bonum per essentiam suam, etiamsi agatur de bonitate secundum quid dicta, quae obtinetur per esse substantiale.

Dices. Ens est praedicatum essentiale omnium. Ergo omnia entia sunt bona per essentiam suam.

Resp. *Dist. antec.* Est praedicatum lato sensu essentiale, *Conc. stricto* sensu essentiale, *subdist.* quatenus importat meram essentiam, *Conc.* quatenus includit existentiam, *Nego.* Cfr. Phil. prim. Thes. 4.

THESIS XIX.

Omnia entia creata quamvis sint formaliter bona bonitatibus propriis sibi inherentibus, tamen extrinsece et causaliter, tripli ratione causalitatis, nempe exemplaris, efficientis et finalis, sunt bona bonitate Divina (1).

PROBATUR.

52. *Quoad 1um.* Quodlibet ens creatum per suum esse substantiale est bonum secundum quid, per multiplex esse accidentale superadditum evadit bonum simpliciter. Atqui esse inheret formaliter ei, cuius est actus. Ergo omnia entia creata sunt formaliter bona bonitatibus sibi intrinsecis.

Quoad 2um. Creaturae in tantum sunt bonae, in quantum imitantur suo modo eam rationem Divinae Perfectionis secundum quam Deus ita est in se perfectus, ut sit etiam perfectivus aliorum extra se, quam perfectionis rationem quo magis imitantur, eo sunt meliores. Atqui in hac ratione perfecti et perfectivi consistit formalis ratio bonitatis. Ergo omnia sunt bona bonitate Divina *tamquam causa exemplari*.

Quoad 3um. *a)* In tantum Deus est suprema causa efficiens omnium rerum, quas a non esse ad esse adducit, in quantum est infinite perfectus in se et perfectivus aliorum extra se. Atqui in hoc consistit formalis ratio bonitatis. Ergo omnia sunt bona bonitate Divina, *tamquam causa efficiente*.

b) Quod est maxime tale in aliquo genere perfectionis est causa omnium quae sunt illius generis, idest quae participant de illa perfe-

(1) 1. p. q. 6. a. 4. et C. G. lib. 3. c. 40.

ctione (cfr. n. 22.). Atqui Deus est summum Bonum (ut in Thes. 17. demonstravimus). Ergo Deus est Bonitate sua *causa efficiens* omnis bonitatis participatae.

Quoad 4um. Causa finalis seu finis est id, cuius gratia aliquid fit. Atqui Deus amore bonitatis suae, quae est obiectum proportionatum divinae voluntatis, eam libere communicat creaturis: creaturae autem propter suum appetitum ad bonum eis conveniens, appetunt vel implicite vel explicite Bonitatem Divinam vel in seipsa vel in eius similitudine participata. Ergo Bonitate Divina *tamquam causa finali* omnia sunt bona.

SCHOLIA.

53. I. **De Fine positive et fine negative dicto deque modo quo divina Bonitas habet rationem finis relate ad diversa.** Positive dicitur *finis* relate ad aliquid id, ad quod hoc *proprie ordinatur* utpote realiter ab eo distinctum. Sic Bonitas Divina relate ad creaturas rationem habet finis *positive* dicti, quia ad eam creaturae *proprie ordinantur* tamquam ad aliquid realiter ab eis distinctum, et quidem tamquam ad supremum et necessarium finem. *Finis negative* relate ad aliquid dicitur id, ad quod hoc non ordinatur ordinatione proprie dicta, quia realiter identificatur cum eo. Sic Bonitas Divina relate ad Essentiam et Voluntatem Divinam rationem habet finis *negative* dicti, quia Essentia et Voluntas Divina, quum realiter identificantur cum Divina Bonitate, nequeunt proprie ordinari ad eam tamquam ad aliquid realiter ab ipsis distinctum. Et ideo Bonitas Divina nequit dici ullo modo *causa finalis* Essentiae vel Voluntatis Divinae, sed tantum *finis negative* aut *ratio cur* Voluntas Divina aliquid velit (1).

II. **Deus non propter desiderium finis sed propter amorem finis idest suae Bonitatis libere creaturis communicandae agit extra se.** *Propter desiderium finis* agit, qui aliquo bono indigens, agit ut illud assequatur. *Propter purum amorem finis* agit qui non propter finis indigentiam, sed propter eius amorem aliquid operatur. Hoc secundo modo operatur Deus extra se. Etenim Deus nullo bono indigens, quum sit Bonitas subsistens, propter Bonitatis suae amorem, hanc aliis libere communicat, secundum ordinem suae sapientiae et dispositionem suae Voluntatis (cfr. C. G. l. c.). Quae communicatio ita fit, ut simul *cedat in totam utilitatem eorum, quibus fit*, nempe creaturarum, et in extrinsecam manifestationem et gloriam Divinae Bonitatis; quia Deus nullo modo perficitur bonitate suarum creaturarum et ideo eorum bonis nullatenus indiget, neque utitur; creatura autem propter bonitatem sibi communicatam et secundum gradum quo participat de hac

(1) Cfr. S. Th. C. G. lib. 1. cap. 86. 87.

bonitate, tendit modo suo statui convenienter in Bonitatem Divinam, quae est ultimus omnium finis. Quae extrinseca glorificatio Divinae Bonitatis, quamvis nullam Deo intrinsecam utilitatem afferat, quia Deus est in se infinite perfectus, beatus et gloriosus, tamen ex suppositione creationis necessario intenditur a Divina Voluntate et semper adimpletur, quia Deus non potest non ordinare creature ad ultimum et absolutum finem, qui est Bonitas per se subsistens seu ipse Deus (1).

III. **Voluntas Beatorum immediate intuentium Divinam Essentiam, et infinite magis Voluntas Divina, omnia bona amant propter amorem Divinae Bonitatis.** Etenim eo modo est aliquid amabile quo est bonum. Quod est bonum per essentiam et ratione sui, est amabile per se et ratione sui: quod est bonum per participationem et ratione alterius est amabile per participationem et ratione alterius. Atqui solus Deus est bonus per essentiam et ratione sui, quum sit ipsa Bonitas subsistens; creaturae autem sunt bona per participationem et ratione Divinae Bonitatis, ad quam necessarium ordinem dicunt (cfr. C. G. Lib. 3. cap. 17.). Ergo necesse est, ut voluntas, quae immediate Divina Bonitate fruitur, amet creature propter Divinam Bonitatem, hanc autem propter seipsum.

Ex quo argumento appetat creature intellectuales, quae licet non immediate videant Deum, tamen quum vel per naturalem demonstrationem vel per revelationem fidei, eius attributa sufficienter cognoscere debeant, teneri ad amandam Divinam Bonitatem propter seipsum, se autem et caeteras creature propter Divinam Bonitatem. Secus earum voluntas esset perversa, utpote male ordinata circa ultimum finem. Quae perversitas voluntatis invenitur in peccatoribus, quamvis non immobiliter. In damnatis autem invenitur etiam immobiliter.

IV. **Amor Dei erga creature est prorsus gratuitus**, quia nulla utilitas Deo inde provenit, magna autem creaturis. Quapropter distincto fine in *finem operis* et *finem operantis*, dicimus Deum, si consideretur *finis operantis*, fecisse creaturam propter suam Divinam Bonitatem, si vero consideretur *finis operis*, fecisse creaturam propter ipsius creature utilitatem. S. Thomas (in 2. Sent. Dist. 1. q. 2. a. 1.), *finem operis* vocat id, quod terminat actionem agentis, ex. gr. aedificium relate ad aedificationem; *finem vero operantis* appellat id, quod ultimatim et principaliter agens intendit, quum sit potissima ratio, qua agens movetur ad opérandum, quique necessario debet esse in ipso agente, saltem ut cognitum et desideratum vel amatum ex. gr. gloria vel commodum.

V. **Amor Dei erga creature causat in eis bonitatem ipsis intrinsecam, propter quam amabiles evadunt.** Quum enim ex una parte crea-

(1) Cfr. S. Th. 1. p. q. 19. a. 6

turae tantum habeant de bonitate, quantum habent de esse, ex alia parte Deus sua voluntate conferat eis totum esse, quod habent, sequitur Deum ita creaturas amare, ut eis, quidquid amabilitatis habent, conferat. « Cum amare nihil aliud sit (ait S. Thomas 1. p. q. 20. a. 2.), quam velle bonum alicui, manifestum est quod Deus omnia, quae sunt, amat, non tamen eo modo sicut nos. Quia enim voluntas nostra non est causa bonitatis rerum sed ab ea movetur sicut ab obiecto: amor noster, quo bonum alicui volumus, non est causa bonitatis ipsius; sed e converso bonitas eius, vel vera, vel aestimata, provocat amorem, quo ei volumus et bonum conservari quod habet, et addi quod non habet, et ut ad hoc operemur. Sed amor Dei est infundens et creans bonitatem in rebus».

VI. Communicatio bonitatis Divinae creaturis ita fit voluntarie ut fiat etiam libere. Nam voluntas necessitatibus tantum ab obiecto intensive proprio, sine quo neque perfecte beata esset. Atqui nulla intrinseca perfectio nec beatitudinis augmentum accedit Divinae Voluntati ex communicatione suae bonitatis creaturis. Ergo haec fit prorsus libere (1).

VII. Omnia appetunt suo modo Deum. Nam uniuscuiusque bonum consistit in aliqua communicatione sibi facta Divinae Bonitatis. Unde unaquaeque creatura modo sibi proportionato tendit in recipiendam communicationem Divinae Bonitatis et in asservandam eam, quam recepit. Quae communicatio, quum fieri nequeat secundum ipsum esse Divinae Bonitatis, fit vel tantum secundum similitudinem participantem, nempe per formam inhaerentem creaturae, vel etiam (si id non repugnet naturae alicuius creaturae) fieri potest ex supernaturali dono secundum operationem immediate attingentem ipsam Divinam Essentiam. Qui sublimior communicationis modus est possibilis pro creatura intellectiva, quae, quum sit capax cognoscendi et amandi explicite Deum, habet potentiam obedientiam, ut supernaturali dono elevetur ad recipiendam communicationem Divinae Bonitatis secundum operationem intellectus et voluntatis in fruitione Essentiae Divinae immediate visae. Ad quam communicationem in aeterna beatitudine recipiendam nos reapse liberalissimo Dei amore elevatos fuisse Fides docet. Pulcherrimam explicationem huius Scholii habes apud S. Thomam (in II. Sent. Dist. 1. q. 2. a. 2. corp.).

VIII. Creatura intellectiva debet speciali modo tendere in Deum. S. Thomas in qq. dd. De Verit. (q. 22. a. 2.) explicat cur et quomodo creatura intellectualis adhuc in statu viae, valeat non solum implicite sed etiam explicite appetere ipsum Summum Bonum, nempe Deum, et quomodo ad hoc ut sit recta nostra voluntas debeat explicite tendere

(1) Cfr. S. Th. 1. p. q. 10. a. 3.

in ipsum Deum vel *actualiter* vel *habitualiter*: «Sicut Deus propter hoc, quod est primum efficiens, agit in omni agente, ita propter hoc, quod est ultimus finis, appetitur in omni fine. Sed hoc est appetere ipsum Deum *implicite*, sic enim virtus primae causae est in secunda, ut principia in conclusionibus: resolvare autem conclusiones in principia, vel secundas causas in primas est *tantum virtutis rationalis*. Unde sola rationalis natura potest secundarios fines in ipsum Deum per quamdam viam resolutionis inducere, ut sic ipsum Deum explicite appetat. Et *sicut* in demonstrativis scientiis *non recte sumitur conclusio* nisi per resolutionem in prima principia, *ita* appetitus creaturae rationalis *non est rectus* nisi per appetitum explicitum ipsius Dei, *actu, vel habitu*».

THESIS XX.

Solus Deus est simpliciter infinitus in ratione actus (1).

PROBATUR.

54. Illud ens est simpliciter infinitum in ratione actus, quod habet perfectionem absque limitatione potentialitatis in omni ordine perfectionis. Atqui huiusmodi est tantum actus purissimus seu ipsum esse subsistens, nempe Deus. Ergo solus Deus est simpliciter infinitus in ratione actus. *Maior* constat ex Ontol. n. 91. *Minor* ex demonstratis in quaestionibus 2. et 3. (2).

THESIS XXI.

Deus est unus; immo est maxime unus (3).

PROBATUR PRIMA PARS.

55. Haec pars, quae multiplici argumentorum genere probatur a S. Thoma l. c. et C. G. lib. 1. cap. 42. atque in I. Sent. Dist. 2. q. 1. a. 1., sic breviter ostenditur:

a) Deus est actus purissimus seu ipsum esse subsistens. Atqui ipsum esse subsistens est necessario unicum. Ergo Deus est unus. *Maior* constat ex QQ. II. et III. *Minor* ex Philos. Prim. n. 84. ubi demonstravimus *actus in aliquo ordine purum esse* in eodem ordine *necessario unicum*. Quum igitur ipsum esse subsistens sit actus purus in ordine essendi, est in eo necessario unicus.

(1) Cfr. S. Th. 1. p. q. 7.

(2) Cfr. qq. dd. de Pot. q. 1. a. 2. et in I. Sent. Dist. 44. q. 1. a. 1.

(3) 1. p. q. 11.

b) Deus est infinita perfectio subsistens et ideo est ipsa plenitudo omnis perfectionis. Atqui si essent plures Dii, neuter esset ipsa plenitudo subsistens omnis perfectionis, quia perfectio unius deesset alteri quum deberent differre ab invicem per aliquam distinctam realitatem. Ergo Deus est unus tantum.

c) Suppositum Divinum non distinguitur realiter a Divina Essentia Deus enim est sua Deitas (cf. n. 35). Atqui essentia entis, in quo suppositum ab ea non distinguitur, nequit numerice multiplicari. Ergo Essentia Divina est numerice immultiplicabilis. *Minor* sic paucis a S. Thoma probatur (1): « Illud unde aliquid singulare est *hoc aliquid* « nullo modo est multis communicabile. Illud enim unde Socrates est « homo, multis communicari potest, sed id unde est hic homo non « potest communicari nisi uni tantum. Si ergo Socrates per id esset « homo, per quod est hic homo, sicut non possunt esse plures Socrates, « ita non possent esse plures homines. Hoc autem convenit Deo. Nam « ipse Deus est sua natura, ut supra ostensum est (quaest. 3. art. 3.). « Secundum igitur idem est *Deus* et *hic Deus*. Impossibile est igitur « esse plures Deos ».

d) Demonstravimus in Quaest. II. Th. 8. ordinem in universo mundo re lucentem procedere ab intelligentia infinita, distincta a mundo mundique creatrice. Atqui haec intelligentia est Deus. Ergo Deus est unus.

PROBATOR SECUNDA PARS.

56. Illud ens est maxime unus quod est tum actu tum potentia indivisum in se et divisum a quolibet alio. Atqui huiusmodi est ipsum esse subsistens nempe Deus. Ergo Deus est maxime unus. *Maior* constat ex Ont. n. 63. *Minor* ex demonstratis in Quaest. III. « De Divina Simplicitate ». Hoc argumentum pulchre evolutum a S. Thoma invenies (in I. Sent. Dist. 24. q. 1. a. 1.). Ibidem et in locis supra citatis obiectiones propositas et solutas confer, ex quibus nonnullas subnecimus.

OBIECTIONES.

57. **Obiect. 1^a.** Unum quod convertitur cum ente importat privationem. Atqui privatio omnis est imperfectio, quae nequit competere Deo. Ergo unum quod convertitur cum ente non potest praedicari de Deo.

Resp. *Dist. mai.* Importat privationem improprie dictam, *Conc.* proprie dictam, *Nego. Contrad. min.* et *nego conseq.* (Cfr. Phil. Prim. n. 58.).

(1) 1. p. q. 11. a. 3.

Obiect. 2^a. Omne quod est unum est connumerabile alteri. Sed Deus non est connumerabilis ulli creature. Ergo Deus non est unus.

Resp. *Dist. mai.* Est connumerabile alteri vel univoce, vel analogice, *Conc.* tantum univoce, *Nego. Contrad. min.* Deus non est connumerabilis creature connumeratione univoca, *Conc.* connumeratione analogica, *Nego.*

Obiect. 3^a. (*Dualistarum*). Ab uno simplici non procedit nisi simplex. Sed Deus est omnino simplex. Ergo datur aliud supremum principium, a quo res compositae procedunt.

Resp. *Dist. mai.* Si ageret ex necessitate naturae et produceret effectum adaequantem eius virtutem, *Conc.* Si agit libere et producit effectum inadaequantem eius virtutem, *Nego. Conc. min.* et *Nego cons.* (1).

Obiect. 4^a. Omne agens agit sibi simile. Sed corpora corruptibilia non sunt similia Deo, qui est purissimus spiritus. Ergo non fuerunt causata a Deo, sed ab alio supremo principio.

Resp. *Dist. mai.* Agens agit sibi simile vel similitudine univoca vel analogica, *Conc.* tantum similitudine univoca, *Nego. Contrad. min.* Corruptibilia non sunt perfecte similia Deo, *Conc.* Non sunt aliquiliter similia Deo similitudine analogica, *Nego.* « Dicendum quod Deus licet sit spiritus, habet tamen in sua sapientia rationes corporum, quibus corpora assimilantur per modum, quo artificiata artifici similantur « quantum ad suam artem, nihilominus tamen corpora Deo similantur « quantum ad eius naturam, in quantum sunt et bona sunt et unitatem aliquam habent ». (S. Th. I. c. ad 25.). In eodem articulo plures obiectiones invenies ponentium duplex supremum principium, unum bonorum, aliud malorum.

Obiect. 5^a. Principium determinatum alicuius generis non invenitur nisi in habitibus naturam illius generis: sicut anima non invenitur, nisi in rebus viventibus. Sed unitas est in genere quantitatis sicut principium, sicut et punctum. Ergo quum quantitas non sit in Deo, videtur quod nec unitas.

Resp. *Conc. mai. dist. min.* unitas stricte numerica seu praedamentalis, *Conc.* unitas transcendentalis, *Nego. Nego conseq.* Solutio patet ex dictis in Philosoph. Prima n. 62.

(1) Cfr. S. Th. qq. dd. de Pot. q. 3. a. 6. ad 22.

QUAESTIO VII.

DE UBIQUITATE ET AETERNITATE DEI

THESIS XXII.

Deus est intime praesens omnibus rebus (1).

PRAENOTANDUM.

58. Duo in Thesi supponuntur, quae alibi demonstrantur: 1° res creatas a Deo immediate suum esse accipere et in suo esse ab eodem conservari *directe* et *immediate* (vide inferius Quaest. 12.); 2° quamcumque causam agentem debere esse simul *cum suo effectu proximo et immediato*, nempe debere ei coniungi non solum immediatione virtutis sed etiam immediatione suppositi; atque hoc sensu intelligunt Scholastici *actionem in distans repugnare* (Cfr. Cosmol. Th. 23.).

PROBATUR.

59. Effectus proximus et immediatus Dei est esse rerum, quae Dei operatione immediata indigent ut creentur, producantur et conserventur secundum totam realitatem quam habent. Atqui necesse est ut causa agens sit simul cum suo effectu proximo et immediato, immediatione suppositi et virtutis. Ergo Deus est intime praesens unicuique rei, quia esse uniuscuiusque rei est id quod est magis intimum cuilibet rei et quod profundius omnibus inest. *Minor* constat ex Cosmologia Th. 23. *Maior* supponitur ex Quaestionibus de creatione et conservatione rerum, quas inferius pertractabimus. Ergo stat consequentia (2).

60. **Corollaria. I.** *Deus est intime praesens etiam creaturis pure spiritualibus*, quas creavit, conservat et ad quarum operationes concurrevit in ordine causae primae.

II. *Ratio formalis praesentiae Dei in suis creaturis est eius operatio*. Nam *Essentia Divina infinitate sua purissimae perfectionis est prorsus absoluta ab omni creatura*, ut constat ex eis quae de *Divina simplicitate* disputavimus in Quaest. III. Et ideo, quum Deus non possit esse intime praesens rebus tamquam eis commixtus, quasi earum parsive materialis, sive formalis, sive integralis, remanet ut intima eius praesentia habeatur per contactum, non quantitatis, sed virtutis. Porro contactus virtutis, quae in Deo identificatur cum eius *Essentia*, est

(1) Cfr. S. Th. 1. p. q. 8.

(2) Cfr. S. Th. qq. dd. de Pot. q. 5. aa. 1. 2.; in I. Sent. Dist. 37. q. 1. a. 2.

ipsa divinae virtutis operatio. Ergo formalis ratio praesentiae Dei in rebus omnibus est eius operatio (1).

III. *Deus est in rebus per potentiam, praesentiam et essentiam*. Deus *ratione sua immediatae operationis* in omnibus suis creaturis, quas in esse naturali conservat et ad quarum actiones concurrit, dicitur esse in eis per *potentiam, praesentiam et essentiam*. Per *potentiam* quidem, quia operatur in eis, per *praesentiam*, quia immediate attingit eas virtute sua, per *essentiam*, quia, quum eius virtus identificetur cum sua *Essentia*, haec est intime praesens omni effectui divino.

IV. *Immensitas praedicatur de Deo aeternaliter, ubiquitas autem stricte sumpta praedicatur ex tempore*. Quum *Divina immensitas* importet virtutem praesimalitatis Divinae, quae numquam expleri potest per hoc quod Deus evadat praesens spatiis locisque quamvis sine fine multiplicarentur, *ubiquitas autem stricte sumpta* importet actualem praesentiam Dei omnibus spatiis locisque existentibus; patet immensitatem *aeternaliter* praedicari de Deo, ubiquitatem autem competere Deo in hypothesi creationis substantiae corporeae et *ex tempore* praedicari de eo. Quare divina immensitas *ratione ratiocinata* differt a divina ubiuitate stricte sumpta (2).

THESIS XXIII.

Deus 1° non est in loco circumscriptive, neque definitive: 2° sed replete seu eminenter idest nobilissimo modo, quatenus nempe virtute et essentia sua ita est totus in omni loco et locato, et in qualibet eorum parte, ut omnia excedat et ad infinita virtualiter se extendat; 3° quapropter dici debet esse ubique primo et per se (3).

PROBATUR.

61. *Quoad 1um. Circumscriptive* est in loco id quod ratione suarum dimensionum circumserbitur superficie corporis ambientis, *definitive* est in loco id quod ita invenitur in eo quod circumscriptive est in loco applicando ei suam virtutem, ut non possit esse simul in alio. Atqui Deus neque est dimensionatus, neque est virtute et essentia sua ita praesens intime alicui corpori, ut hoc non excedat, quum sit actus purissimus simpliciter infinitus. Ergo Deus neque circumscriptive neque definitive est in loco.

(1) Cfr. S. Th. in I. Sent. Dist. 37. q. 1. a. 2.

(2) Cfr. S. Th. in I. Sent. Dist. 37. q. 2. a. 3.

(3) Haecc Thesis est applicatio eorum quae in Cosmologia q. 8. c. 2. tradidimus.

Quoad 2um. Replete id est eminenter seu nobilissimo modo est in loco id, quod virtute et essentia sua ita est totum in omni loco et locato et in qualibet eorum parte, ut omnia excedat et ad infinita virtualiter se extendat. Atqui hoc modo Deus est in loco, quia infinita virtute sua, quae identificatur cum simplicissima sua Essentia, ita dat et conservat directe et immediate esse omnium locorum et locatorum, ut etiam infinitis aliis dare esse et conservare posset. Ergo. Maior constat ex Cosmologia nn. 77. 79. Minor ex Thesi praecedenti.

Quoad 3um. Ubique primo et per se est id, quod in quacumque hypothesi exigit esse secundum se totum in omni loco ita, ut sit totum in toto et totum in qualibet parte eius. Atqui esse hoc modo in omni loco competit soli Deo. Ergo soli Deo competit esse ubique primo et per se. Maior constat ex Cosmologia n. 77. Minor constat ex demonstratione 2^{ae} Partis (1).

THESIS XXIV.

Solus Deus est aeternus, immo est sua aeternitas (2).

PROBATUR.

62. *Quoad 1um. Aeternum est id, cuius duratio consistit in perfectissima uniformitate seu unitate omnimodae immutabilitatis tum quoad esse, tum quoad operari. Atqui huiusmodi est unice actus purissimus nempe Deus. Ergo solus Deus est aeternus. Maior constat ex Cosm. n. 71. Minor ex q. 3.*

b) *Aeternitas definitur a Boetio: *interminabilis vitae tota simul et perfecta possessio*. Atqui talis vitae possessio competere unice potest actui purissimo subsistenti, nempe Deo, cuius essentia, esse et operatio prorsus identificantur. Ergo soli Deo competit aeternitas.*

Quoad 2um. Immutabilis permanentia Divinae Essentiae in suo esse et operari non est forma superaddita ipsi esse vel operationi Dei, sed est ipsum Divinum esse et operari immutabiliter permanens. Atqui in immutabili seu uniformi permanentia in esse et operari divino constituit aeternitas. Ergo ipsum Divinum esse uniforme id est immutabiliter permanens est ipsa aeternitas. Ergo Deus, qui est suum esse et suum operari, est sua aeternitas, quae a Divina Essentia non differt re, sed ratione ratiocinata. Maior constat ex Quaest. 3. Minor ex Cosm. n. 71. « Dicendum quod ratio aeternitatis consequitur immutabilitatem, sicut « ratio temporis consequitur motum, ut ex dictis patet (art. praec.).

(1) Cfr. S. Th. I. Sent. Dist. q. 2. a. 2.

(2) Recolantur quae diximus in Cosmologia q. 7.

« Unde cum Deus sit maxime immutabilis, sibi maxime competit esse aeternum. Nec solum est aeternus, sed est sua aeternitas: cum tamen nulla alia res sit sua duratio, quia non est suum esse. Deus autem est suum esse uniforme. Unde sicut est sua essentia, ita sua aeternitas » (1).

THESIS XXV.

Aeternitas Divina suo indivisibili *nunc* omnium creaturarum durationes sive permanentes sive successivas eminenter comprehendit, ita ut quamvis res, quae in variis temporis differentiis existunt, sibi invicem coexistere nequeant, omnes tamen coexistunt ipsi *nunc* Aeternitatis Divinae.

PRAENOTIONES.

63. I. Plures res, quae subduntur tempori, eatenus dici possunt simul existere, quatenus sunt actu in eodem *nunc temporis*.

II. Res, quarum una subditur temporis, alia autem nullo modo, quia est aeterna, nequeunt dici coexistere, quatenus sint actu *in eodem nunc temporis*, quia res aeterna, quum nullatenus subdatur tempori, nequit a tempore vel a *nunc temporis* mensurari, sed eatenus dici possunt coexistere quatenus ea, quae subduntur tempori est cum re non subdita tempori in eodem *nunc aeternitatis*, quae est mensura excendens omnium durationem rerum sive temporalium sive aeviternarum. Cfr. Cosm. n. 73.

III. Quum omnes res creatae et creandae dicuntur simul praesentes aeternitati Dei, haec propositio falsa esset si τὸ simul referretur ad res, quatenus invicem relationibus praeteritarum, praesentium et futurorum referuntur, quia quum nequeant convenire in eodem *nunc temporis* (quod iugiter mutatur eo modo, quem in Cosm. nn. 70. II. et 73. diximus) nequeunt simul coexistere. Si autem τὸ simul referatur ad res, quatenus singillatim referuntur ad Aeternitatem Divinam, sub cuius indivisibili *nunc* omnes comprehenduntur et exceduntur, verissima est. Etenim « Aeternitas tota simul existens ambit totum tempus. « Unde omnia, quae sunt in tempore, sunt Deo ab aeterno praesentia, « non solum ea ratione, qua habet rationes rerum (intellectualiter) « apud se praesentes, ut quidam dicunt, sed quia eius intuitus fertur « ab aeterno supra omnia prout sunt in sua praesimalitate » (2). Et subdit: « Ad tertium dicendum, quod ea quae temporaliter in actu

(1) S. Th. I. p. q. 10. a. 2.

(2) S. Th. I. p. q. 14. a. 13. c.

« reducuntur, a nobis successive cognoscuntur in tempore, sed a Deo in aeternitate, quae est supra tempus. Unde nobis quia cognoscimus futura contingentia, in quantum talia sunt, certa esse non possunt, « sed soli Deo, cuius intelligere est in aeternitate supra tempus. Sicut « ille qui vadit per viam non videt illos, qui post eum veniunt, sed « ille qui ab aliqua altitudine totam viam intuetur, simul videt omnes « transeuntes per viam ».

Neque obiectio. Ea quae simul coexistunt uni eidemque *nunc*, simul coexistunt inter se. Atqui falsum est res praeteritas et futuras simul coexistere inter se. Ergo falsum est eas simul coexistere ipsi *nunc* aeternitatis Divinae.

Respondemus enim, *distinguendo maiorem*: si unum idemque *nunc* cui coexistunt esset eiusdem rationis cum *nunc* in quo supponuntur coexistere inter se, *Conc.* si est diversae rationis, *Nego.* *Conc. min.* *Nego conseq.* Etenim *nunc aeternitatis* cui omnes res creatae et creandas coexistere dicuntur, est indivisible permanens, simpliciter infinitum, estque transcendens mensura omnis durationis. *Nunc temporis* est indivisible fluens et simpliciter finitum. Ipsum *nunc aevi* quamvis sit indivisible permanens, est *simpliciter* finitum, infinitum autem tantum *secundum quid*, et ideo plenius participat, quamvis *deficienter* de perfectione aeterni *nunc* (1).

PROBATUR THESIS.

64. Quoad 1um. Omnes reales creaturarum durationes ea duratio comprehendit et excedit, quae in sua immobili actualitate importat permanentiam in esse undequaque infinito. Atqui huiusmodi est *nunc aeternitatis Divinae* relate ad omnes reales durationes creaturarum. Ergo aeternitas Divina *suo indivisibili nunc* omnium creaturarum durationes sive permanentes, sive successivas comprehendit et excedit. *Maior probatur.* Quidquid est in aliquo ordine perfectionis simpliciter finitum, adaequatur et exceditur ab eo, quod est simpliciter infinitum in eodem ordine. Atqui omnes reales durationes creaturarum sunt simpliciter finitae in ordine durationis idest *permanentiae in proprio esse*, sive haec sit simultanea, sive successiva. Ergo omnes reales durationes rerum creatarum comprehenduntur et exceduntur ab ea duratione, quae in sua immobili actualitate importat permanentiam in esse undequaque infinito.

Quoad 2um. Ad hoc ut plures res temporis subiectae simul existere dicantur, convenire debent in eodem *nunc* temporis. Atqui impossibile est ut res quae in variis temporis differentiis suam existentiam ducunt

(1) Cfr. S. Th. I. Sent. Dist. 19. q. 2. a. 2. ad 1.

et absolvunt, convenient in eodem *nunc* temporis. Ergo impossibile est ut res quae diversis temporibus existunt, simul coexistere dicantur. *Prob. mai.* Coexistentia est relatio fundata in actualitate essendi utriusque termini, qui coexistere dicuntur. Atqui propria et proportionata mensura actualitatis essendi rei temporalis est *nunc* temporis. Ergo eo ipso quod plures res temporales coexistunt, convenire debent in eodem *nunc* temporis. *Minor* superioris argumenti constat ex eo quod *nunc* temporis est indivisible fluens, ut demonstravimus suo loco (*Cosm. n. 73.*).

65. Obiect. 1^a. (*Scoti*) Coexistentia multorum alicui permanenti requirit permanentiam ipsorum, sicut puncta circumferentiae simul coexistunt centro permanenti, quia permanent omnia in se. Atqui temporis partes omnes non permanent in se. Ergo nec simul aeternitati coexistunt.

Resp. Dist. mai. Coexistentia multorum alicui permanenti requirit permanentiam ipsorum in esse, vel *adaequantem* vel *inadaequantem* permanentiam essendi alterius termini, prout convenient cum eo in eodem modo essendi vel disconveniunt deficiendo ab eius modo essendi, *Conc.* requirit necessario permanentiam essendi ipsorum *adaequantem* permanentiam essendi alterius termini, *Nego.* *Conc. min.* *Dist. conseq.* si vocabulum *simul* referatur ad partes temporis et ad res successive existentes, *Conc.* si referatur ad aeternitatem, *subdist.* non coexistunt *adaequantes* aeternitatem, quasi haec esset eorum proportionata mensura, *Conc.* non coexistunt *inadaequantes* aeternitatem, quum haec sit eorum mensura excedens, *Nego.*

Ad exemplum allatum respondeo, id non esse ad rem sub eo respectu sub quo accipitur ab adversariis. Nam accipitur sub respectu, sub quo centrum et puncta circumferentiae *prorsus convenient*, nempe quatenus sunt in genere quantitatis continuae *permanentis*, sub qua ratione est prorsus necessaria eorum simultanea et adaequata coexistentia. Sed si exemplum accipiatur sub eo respectu sub quo centrum *formaliter differt* a punctis circumferentiae, nobis favet et *retorquetur*. Nam quemadmodum unum punctum circumferentiae relate ad aliud punctum eiusdem, nequit habere eamdem rationem situialis praesentiae, sed unum p[ro]ae alio rationem habet prioris et posterioris, relate vero ad centrum, quod sub hoc respectu est in ordine eminenti, habent prorsus eamdem rationem situialis praesentiae; similiter durationes successivae habent ad invicem rationem prioris et posterioris, non autem relate ad aeternitatem. Et si peripheria circuaret, movendo se circa centrum hoc immobilitate sua aequaliter respiceret omnes partes peripheriae unam post aliam sibi succedentes.

Obiect. 2^a. (*Durandi*). Quae simul sunt alicui, sunt et inter se. Sed tempora sunt simul cum aeternitate tota. Ergo et inter se: quod est falsum, quum unum sit post alterum.

Resp. *Dist. mai.* Si sub eodem respectu sint simul cum altero et inter se, *Conc.* si sub diverso respectu, *Nego. Contrad. min.* sunt *simul* cum aeternitate tota, tamquam cum duratione univoca et a temporibus adaequabili, *Nego*; tamquam cum duratione analogica, eminenti, et a temporibus inadaequabili, *Conc. Nego conseq. et concedo* falsum esse tempora successiva esse simul inter se. Conferantur supradicta in Praenot. et Demonstr. Thesis.

QUAESTIO VIII.

DE SCIENTIA DEI.

THESIS XXVI.

In Deo est perfectissima scientia, nempe Deus est ens perfectissime et actualissime cognoscitivum (1).

PROBATUR.

66. I. Deus est subsistens in summo immaterialitatis, quia est actus purissimus. Sed quo magis entia elongantur a materia et a potentiate, eo sunt perfectius et actualius cognoscitiva. Ergo Deus est perfectissime et actualissime cognoscitivus. *Maior* constat ex QQ. 2. et 3. *Minor* ex Psychol. Th. 35. cum Corollariis.

II. Omne agens habet aliquam intentionem et amorem vel appetitum finis, et, nisi ab alio dirigatur in finem, debet intelligere et velle finem. Sed Deus est supremum agens, quod a nullo dirigi potest in finem, quodque omnia in suos fines dirigit. Ergo Deus est maxime intelligens, et perfectissime cognoscit omnia sive existentia sive possibilia, omnesque possibles relationes et accidentia eorumdem ad hoc ut omnia apte in suos fines dirigere valeat. *Maior* constat ex Cosm. Th. 21. *Minor* constat ex Quaest. 2. Th. 7.

III. Entia quo sunt perfectiora eo magis participant de perfectione cognitionis. Ergo ens infinite perfectum est infinite cognoscitivum, seu est ipsa pura scientia subsistens. Atqui Deus est ens infinite perfectum, ut demonstravimus in Thesi 19. agentes de infinitate Dei. Ergo Deus est infinite cognoscitivus.

IV. Perfectissima scientia est ea quae habetur per perfectissimam causam. Sed Deus omnia cognoscit per causam perfectissimam idest per Essentiam suam et in Essentia sua, ut inferius demonstrabimus. Ergo in Deo est perfectissima scientia.

(1) 1. p. q. 14. a. 1. et in 1. Sent. Dist. 35. q. 1. a. 1.

THESIS XXVII.

Deus a) intelligit seipsum per seipsum seu per essentiam suam et in ea intelligit tamquam *in medio in quo* caetera, quae cumque habere possunt vel habent rationem entis, b) unico actu intellectionis.

PROBATUR PRIMA PARS.

67. I. Ad perfectissimam operationem vitae intellectivae requiritur omnimoda immanentia tum ex parte principii tum ex parte termini; videlicet ut intellectus, species intelligibilis, intentio intellecta, intellectio et terminus primarius intellectionis sint ipsa essentia intelligentis; ita ut haec *per se ipsam* immediate intelligatur; caetera autem omnia non nisi *per eam* et *in ea* tamquam *in medio per se cognito* intelligentur. Atqui haec perfectissima operatio unice et necessario competit intellectui, qui est actus purissimus subsistens, quique proinde identificatur cum Essentia Divina, quae est causa exemplaris, efficiens et finalis omnium, quae quocumque modo participare possunt rationem entis. Ergo Deus intelligit seipsum per seipsum seu per essentiam suam et in ea intelligit tamquam *in medio in quo* caetera quaecumque habere possunt vel habent rationem entis. *Maior* constat ex Psych. nn. 107. et 159. *Minor* constat ex QQ. 2. et 3.

II. Si Intellectus Divinus determinaretur ad aliiquid intelligendum ab extrinseco, se haberet ad obiectum determinans ut potentia ad actum. Atqui hoc repugnat. Ergo Essentia Divina sua infinita aequipollentia ita est principium et terminus primarius divinae intellectionis, ut sit simul *medium sub quo et in quo* Deus omnia alia a se tamquam obiectum secundarium intelligit.

III. Omne, quod est in altero, est in eo secundum modum eius in quo est. Sed omnes possibles effectus Dei, nempe omnia, quae quocumque modo habere possunt vel habent rationem entis, usque ad ultimas determinationes essentiales, accidentales, individuales sunt in Deo tamquam in tali causa, quae est ipsum intelligere subsistens. Ergo sunt in Deo intelligibiliter modo perfectissimo, nempe ut perfectissime cognita in perfectissimo cognoscente. Sed si cognoscerentur in alio medio cognitionis quam in Divina Essentia, non essent intelligibiliter in Deo modo perfectissimo et consequenter nullo modo. Ergo.

PROBATUR SECUNDA PARS.

Actus intelligendi multiplicatur per hoc, quod nova species intelligibilis producitur. Atqui unica Essentia Divina est species intelligibilis, qua Deus cognoscit seipsum et in seipso omnia alia a se. Ergo Deus